

فرهنگ بخت و شانس در اسلام

فاطمه فاخری

سرشناسه	:	فاخری، فاطمه، ۱۳۷۳ -
عنوان و نام پدیدآور	:	فرهنگ بخت و شانس در اسلام/ فاطمه فاخری.
مشخصات نشر	:	تهران: آرنا، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	:	۱۵۹ ص.
شابک	:	978-600-356869-3
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
موضوع	:	بخت و اقبال -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
موضوع	:	Fortune -- Religious aspects -- Islam
موضوع	:	خوشبختی -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
موضوع	:	Happiness -- Religious aspects -- Islam
موضوع	:	شانس -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
موضوع	:	Chance -- Religious aspects -- Islam
موضوع	:	سعد و نحس -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
موضوع	:	-- Religious aspects -- IslamGood omen and omenous*
رده‌بندی دهکده	:	A/۲۷۲BP
رده‌بندی دیویی	:	V/۳۹۷
شماره کتاب‌شناسی	:	۶۰۶۵۶۰۳

عنوان	:	فرهنگ بخت و شانس در اسلام
مؤلف	:	فاطمه فاخری
ناشر	:	آرنا
چاپ	:	اول ۱۳۹۸
شمارگان	:	۱۰۰۰ نسخه
قیمت:	:	۶۰۰۰ تومان
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۳۵۶-۸۶۹-۳

www.arnapub.com

فهرست مطالب

فصل اول بیان مفاهیم

۲۱	۱- فرهنگ
۲۱	۱-۱- تعریف لغوی فرهنگ
۲۲	۲-۱- تعریف اصطلاحی فرهنگ
۲۲	۳-۱- اقسام فرهنگ
۲۲	۱-۳-۱- فرهنگ مادی
۲۳	۲-۳-۱- فرهنگ معنوی
۲۳	۳-۳-۱- فرهنگ عام
۲۳	۴-۳-۱- فرهنگ خاص
۲۴	۲- بخت
۲۴	۱-۲- معنانشناسی بخت
۲۵	۱-۱-۲- تعریف لغوی خوشبختی (سعادت)
۲۵	۲-۱-۲- تعریف اصطلاحی خوشبختی
۲۶	۳-۱-۲- تعریف اهل تربیت و روان‌شناسان
۲۷	۴-۱-۲- سعادت در بین فلاسفه
۲۸	۵-۱-۲- سعادت از دیدگاه مفسران قدیم و جدید
۲۹	۳- شانس
۲۹	۱-۳- ماهیت شانس
۳۰	۱-۱-۳- تعریف لغوی شانس
۳۰	۲-۱-۳- تعریف اصطلاحی شانس

- ۴- خرافات ۳۱
- ۴-۱- تعریف خرافه ۳۲
- ۴-۲- نمونه‌هایی از خرافات در فرهنگ‌های مختلف ۳۳
- ۴-۲-۱- بتپرستی ۳۳
- ۴-۲-۲- بدعت‌های شوم ۳۴
- ۴-۲-۳- توسل به عوامل پنداری چاره‌گر و شفابخش ۳۵
- ۴-۲-۳-۱- علوم غریبه (سحر و جادو) ۳۶
- ۴-۲-۴- تازی، افلاک و ستارگان ۳۷
- ۵- قسمت، سرنوشت و قضا و قدر ۴۰
- ۶- امدادها و غیبی (نصرت الهی و مصائب الهی) ۴۱
- ۷- سعادت و نحوشت (ایام) ۴۲
- ۸- تفال و تطییر (فال نیکی و فال بد) ۴۵
- ۹- اقبال و ادبار ۴۸
- ۱۰- پیدایش اندیشه شانس و بخت ۴۹

فصل دوم

فرهنگ بخت

- ۱- فرهنگ بخت ۵۵
- ۱-۲- خوشبختی و بدبختی ۵۵
- ۱-۲-۱- خوشبختی از منظر قرآن و روایات ۵۶
- ۱-۲-۱-۱- رابطه خوشبختی و خوشی (لذت) ۵۷
- ۱-۲-۱-۲- رابطه خوشبختی با آرزو ۵۷
- ۱-۲-۱-۳- رابطه خوشبختی با نبود رنج ۵۸
- ۱-۲-۱-۴- رابطه سعادت و کمال ۵۹
- ۱-۲-۲- شبکه معنایی واژگان مرتبط با سعادت در سیاق قرآنی ۵۹
- ۱-۲-۲-۱- الفَرَح و السُّرور ۶۰
- ۱-۲-۲-۲- اللَذَّة ۶۱
- ۱-۲-۲-۳- الروح ۶۲
- ۱-۲-۲-۴- الرضا ۶۳
- ۱-۲-۲-۵- طوبی ۶۳
- ۱-۲-۲-۶- التَّهَجُّة ۶۴
- ۱-۲-۲-۷- البشری ۶۵

۶۵	۱-۲-۲-۸- الطمأنینه
۶۶	۱-۲-۲-۹- الأمن
۶۷	۱-۲-۲-۱۰- حیاة الطیبة
۶۸	۱-۲-۳- شبکه معنایی واژگان مرتبط با شقاوت (بدبختی) در فرهنگ قرآنی و روایی
۶۸	۱-۲-۳-۱- الخیبة
۶۹	۱-۲-۳-۲- خسران
۶۹	۱-۲-۳-۳- إثم
۷۰	۱-۲-۳-۴- قساوة
۷۱	۱-۲-۴- سام سعادت و شقاوت
۷۲	۱-۲-۵- کتبایی بودن سعادت و شقاوت
۷۶	۱-۲-۵- عوامل دستیابی به سعادت (خوشبختی) بر اساس آموزه‌های قرآنی و روایی
۷۷	۱-۲-۵-۱- ایمان به خدا
۷۷	۱-۲-۵-۲- یاد خدا
۷۸	۱-۲-۵-۳- آخرت غیبی
۷۸	۱-۲-۵-۴- تقوا و خودسازی
۷۹	۱-۲-۵-۵- عبادت و نماز خاسعانه
۷۹	۱-۲-۵-۶- توبه و رجوع به درگاه خدا
۸۰	۱-۲-۵-۷- پرداخت زکات
۸۰	۱-۲-۵-۸- عاقبت به خیری
۸۰	۱-۲-۵-۹- همنشینی با بزرگان
۸۱	۱-۲-۵-۱۰- اسباب و بهره‌های خانوادگی
۸۲	۱-۲-۵-۱۱- پند پذیری
۸۲	۱-۲-۵-۱۲- دل رحمی و عطوفت
۸۳	۱-۲-۵-۲- موانع دستیابی به سعادت و خوشبختی
۸۴	۱-۲-۵-۱- نزدیکی به لغویات
۸۴	۱-۲-۵-۲- بدعت در دین
۸۴	۱-۲-۵-۳- معصیت و گناه
۸۵	۱-۲-۵-۴- عصیان و تمرد از احکام الهی
۸۶	۱-۲-۶- تأثیرات فردی و اجتماعی باور به سعادت و شقاوت

فرهنگ شانس

- ۹۳ ۱- فرهنگ شانس
- ۹۳ ۱-۱- شبکه معنایی مفاهیم مرتبط با شانس
- ۹۴ ۱-۱-۱- شانس به معنای توفیق
- ۹۵ ۱-۱-۱-۱- مفهوم شناسی توفیق
- ۹۷ ۱-۱-۱-۲- رابطه توفیق و شانس
- ۹۸ ۱-۱-۱-۲- عوامل دستیابی و کسب توفیق
- ۹۸ ۱-۱-۱-۳- پی‌وی از کتاب خدا و سنت
- ۹۹ ۱-۱-۱-۳-۱- دعا و نیایش
- ۱۰۰ ۱-۱-۱-۳-۲- ولایت و محبت اهل بیت^(ع)
- ۱۰۰ ۱-۱-۱-۳-۱-۱- مال صالح
- ۱۰۱ ۱-۱-۱-۳-۲-۱- عوامل عدم دست‌یابی به توفیق
- ۱۰۲ ۱-۱-۱-۳-۲-۱- گناه
- ۱۰۲ ۱-۱-۱-۳-۲-۲- اشتغال به لغویات
- ۱۰۲ ۱-۱-۱-۳-۲-۳- فراموشی خداوند
- ۱۰۳ ۱-۱-۲- شانس به معنای قسمت
- ۱۰۳ ۱-۱-۲-۱- مفهوم شناسی قسمت
- ۱۰۴ ۱-۱-۲-۳-۱-۱- مفهوم جبر
- ۱۰۶ ۱-۱-۲-۳-۱-۲- مفهوم اختیار
- ۱۰۷ ۱-۱-۲-۳-۱-۳- الامر بین الامرین
- ۱۰۸ ۱-۱-۲-۴-۱-۱- مفهوم قضا و قدر
- ۱۱۲ ۱-۱-۲-۴-۱-۲- ارتباط شانس و قسمت
- ۱۱۴ ۱-۱-۳- شانس به معنای فرصت
- ۱۱۵ ۱-۱-۳-۱- مفهوم شناسی فرصت
- ۱۱۶ ۱-۱-۳-۲- ارتباط فرصت با شانس
- ۱۱۸ ۱-۱-۴- شانس به معنای خوشایندی و ناخوشایندی
- ۱۱۹ ۱-۱-۴-۱- مفهوم شناسی خوشایندی و ناخوشایندی
- ۱۲۰ ۱-۱-۴-۲-۱-۱- ارتباط خوشایندی و ناخوشایندی با خوش‌شانسی و بدشانسی
- ۱۲۱ ۱-۱-۵- شانس به معنای امداد غیبی
- ۱۲۱ ۱-۱-۵-۱- مفهوم شناسی امدادهای غیبی
- ۱۲۳ ۱-۱-۵-۲-۱- ارتباط «امدادهای غیبی» با «شانس»

۱۲۴.....	۲-۱- تأثیر باور به شانس در حیات فردی و اجتماعی
۱۲۴.....	۱-۳-۱- تأثیرات باور به خوش‌شانسی
۱۲۵.....	۱-۱-۲-۱- تلاش
۱۲۵.....	۲-۱-۲-۱- مثبت‌اندیشی
۱۲۶.....	۳-۱-۲-۱- رضایتمندی از زندگی
۱۲۷.....	۴-۱-۲-۱- برخورداری از شیوه تبیینی
۱۲۷.....	۲-۲-۱- تأثیرات باور به بدشانسی
۱۲۸.....	۱-۲-۲-۱- خمودگی و عدم تلاش
۱۲۸.....	۲-۲-۲-۱- احساس بدبینی به دنبال استفاده از جملات و افکار منفی
۱۲۹.....	۲-۲-۲-۱- فقدان آرامش

فصل چهارم

جمع‌بندی

۱۴۱.....	پیوست‌ها
۱۵۱.....	فهرست منابع

مقدمه

باورهای بشر، تأثیری عمیق بر زندگی و سرنوشت ایشان داشته تا حدّی که افراد، بسیاری از امور حیاتی و اجتماعی تصادم‌گیری‌های سرنوشت ساز زندگی خود را بر اساس باورهایشان تنظیم می‌کنند. بر این اساس بخت و شانس یکی از باورهای فکری آدمی است که همیشه در فرهنگ‌های مختلف و در میان بسیاری از مردم رواج داشته است. این‌که گفته می‌شود؛ «شانس آورد و بخت با او یار بود» یا «بد بختی داشته و بدبخت شده است»، بیانگر نوعی نگرش به هستی و در نتیجه تعیین نوعی حال از شیوه و میک زندگی است. بعضی بر این باورند تنها چیزی که باید به کمک و یاری آدمی بیاورد بخت، شانس و اقبال اوست. اینان معتقدند که هرکس یک بخت و شانس مخصوص با خود دارد، اگر خوش شانس باشد هیچ چیز نمی‌تواند او را بدبخت کند، اما اگر بدشانس باشد هیچ چیز قادر نخواهد بود او را خوشبخت کند. به بیانی دیگر این‌گونه افراد، همواره اموری را که دلیل بر پیروزی و دستورات کارشان می‌شده تعبیر به خوش شانسی خود کرده و بالعکس اموری که باعث شکست و ناکامی و عدم پیروزی ایشان می‌شود را حمل بر بدشانسی خود می‌کنند.

افزون بر این، بخت و شانس در نگاه عموم مردم یکی هستند و با هم تفاوتی ندارند. اما در حقیقت "شانس" مفهومی عام‌تر از بخت است. هر نتیجه‌ای که از بخت حاصل می‌شود، ناشی از شانس است، ولی هرچه بر حسب شانس روی دهد ناشی از بخت نیست. همچنین بخت و نتیجه آن، مختص موجوداتی است که استعداد داشتن بخت نیک و به طور کلی استعداد به جا آوردن عمل ارادی را دارند. در عین حال با وجود این تفاوت‌ها باید گفت "بخت" و "شانس"

دارای ریشه‌ها و آثار مشترکی هستند.

اعمال و افعال انسان از آن سلسله حوادث است که سرنوشت حتمی و تخلف ناپذیر ندارد چرا که به هزاران علل و اسباب بستگی دارد که از خود بشر ظهور می‌کند، لذا باید دید جایگاه شانس و بخت در این میان کجاست؟ بنابراین به نظر می‌رسد بررسی و تبیین رابطه امور پیش گفته با باور به شانس و یافتن ریشه‌ی اعتقاد به شانس که از کجا نشأت گرفته، مهم و ضروری باشد. علاوه بر این، از آن‌جا که اهمیت و جایگاه فرهنگ در جوامع بر هیچ‌کس پوشیده نیست، ضروری است که جایگاه باور به شانس در فرهنگ و همچنین جایگاه آن در منابع دینی - قرآن و روایات - ما مورد مطالعه قرار بگیرد.

با توجه به ابعاد گوناگون مسئله‌ی شانس در میان افکار و رفتار مردم شاید بتوان گفت که مسئله‌ی شانس و بخت از یک سو یک مسئله‌ی کلامی- فلسفی و از سویی دیگر، یک مسئله‌ی فرهنگی و نیز روان‌شناختی اجتماعی و رفتاری است. لذا این مسئله را می‌توان در ابعاد گوناگون، تحلیل نمود. به همین دلیل یکی از اهداف این کتاب بازشناسی فرهنگ بخت و شانس با سایر مفاهیم از جمله: تقالید، آداب و رسوم، سرنوشت، جبر و اختیار، نصرت‌ها و مصائب الهی، فرصت و... می‌باشد. بر این اساس سعی بر این است تا بتوانیم در این کتاب دسته‌بندی علمی و منطقی در تمییز تعاریف میان این عزیزان ارائه دهیم.

به طور کلی مسئله‌ی اساسی ما در این کتاب، نوع دیدگاه اسلام به فرهنگ بخت و شانس است که با مطالعه کتب متعدد به آن پرداخته می‌شود. همچنین باید گفت که سنخیت قرآن با باور شانس و بخت مورد مطالعه قرار گرفته و می‌بایست چگونگی تأثیر شانس بر نحوه رفتار ما در موقعیت‌های مختلف و نقش تربیتی و اجتماعی آن مورد بررسی قرار گیرد.

همچنین لازم به ذکر است که هرچند اصطلاح بخت و شانس به صورت مستقیم در قرآن کریم نیامده، اما قرآن و روایات دستوراتی دارد که بیانگر نیک‌بختی و مؤلفه‌های خوش‌شانسی است. رویکرد مورد استفاده در این کتاب بدین‌صورت است که یافتن عین عنوان مورد بحث در قرآن و روایات ضروری نمی‌نماید، چرا که می‌بایست از منظر زندگی به قرآن نگریست و با توجه به نیازها و مسائل زندگی، پاسخ را از قرآن یافت. لذا سعی بر این است که ضمن بررسی مفاهیم و

معادل‌ها در فرهنگ جوامع اسلامی، از جنبه دینی اعتبار آن‌ها را بسنجیم. بررسی‌های انجام شده در این کتاب می‌تواند دست کم در نگاه شیعیان و بلکه مسلمانان درباره باور به شانس و بخت مؤثر واقع شود و در فرهنگ عمومی جوامع اسلامی نقش بسزایی داشته باشد.

دی ماه ۱۳۹۷

www.ketab.ir